

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

18 دسمبر 2024

داکتر سید عبدالله کاظم

مواصلت به بمبئی، اقامت کوتاه و ملاقاتها

(مبحث هفتم)

خانم سٹیوارت در کتاب "آتش در افغانستان" می نویسد: هنگامیکه «به تاریخ 23 فیبروری 1929 [مطابق 11 حوت 1307 ش] نادرخان و برادرانش توسط کشتی بنام "قیصر هند" وارد بمبئی شدند، برای استقبال رسمی آنها ذریعہ یک تلگرام به شعبه سیاسی بمبئی دستور داده شد که: ...متأسفانه نسبت سیاست عدم مداخله در امور افغانستان، ایجابات وقت و رعایت علایق شخص نادرخان حکومت ہندبرتانوی نمیتواند که تسهیلات لازم و مراتب احترام را که در غیر آن برای مهمان های عالیقدر در ہند برتانوی معمول است، برآورده سازد. از اینکه چرا ترتیبات خاص برای شان تدارک نگردیده، انگیزہ آنرا درک میکند و امید است کہ از ہر نوع فعالیت سیاسی در ہند اجتناب نماید و بزودی ممکنہ بہ طرف افغانستان ادامہ سفر دہد. بہ مسئولان ابلاغ گردد تا وقتی آنها در بمبئی اقامت دارند، باید بدون مزاحمت تحت مراقبت قرار دادہ شوند. بکس های شان بدون تفتیش و سؤال از گمرک بگذرد.»

او می نویسد: «وقتی کشتی قیصر ہند بعد از سفر طولانی بہ بندر بمبئی نزدیک می شد، ہمہ مسافریں کشتی در حالیکہ بہ سوی رواق مشہور دروازہ ہند Gateway of India نگاہ میکردند، نادرخان مصروف ملاقات با مامور برتانوی بنام فریک Freke بود. او کوشش داشت از نظر نادرخان راجع بہ حکومت ہندبرتانوی آگاهی یابد، آنچه را کہ مدعیان افغان از حاکمان برتانوی ہند توقع داشتند.»

(محمدنادرخان با محمدہاشم خان و شاہ ولیخان - ہر سہ با کلاہ های قرہ قلی سیاہ حین ورود بہ بمبئی و ہیئت پذیرائی ہندبرتانوی)

بہ قول خانم سٹیوارت نادرخان در این مصاحبہ گفتہ است کہ: «من شدیداً طرفدار برتانویہ ہستم، خیلی مشتاق ہستم پالیسی رانتخاب نمایم کہ مورد علاقہ حکومت ہند برتانوی باشد، البتہ تا جائیکہ موافق بہ یک افغانستان قوی و مستقل باشد. من قاطعانہ تعہد میکنم کہ از امان اللہ خان و یا شخص دیگر پشتیبانی نکنم»؛ نادرخان علاوہ کرد کہ: امان اللہ خان بہ من ہدایت دادہ کہ از طریق روسیہ بہ افغانستان سفر نمایم، چنانچہ از ہمین طریق پسر امان اللہ خان بہ نام ہدایت اللہ کہ در فرانسہ تحصیل میکرد، با من ہم سفر باشد. اما من ترجیح دادم کہ از طریق ہند برتانوی سفر کنم.»

د پانو شمیرہ: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنی دلیکنیزی بنی پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

در بمبئی هر سه برادر تا وقتی توقف نمودند که یک تعداد زیاد اوراق اعلامیه (پامفلت) را چاپ کردند و در آن امضای نادرخان نیز انتشار یافت. متن پیام با بسم الله الرحمن الرحيم آغاز و در ادامه خطاب به «مردم عزیزم! مشوره های مفید و خالصانه به هموطنان محترم...» در اوراق چاپی مذکور آمده بود که: «من [نادرخان] و برادران آمده ایم که در خدمت وطن قرار گیریم؛ من و هیچیک از اقاربم آرزوی سلطنت افغانستان را نداریم.»

به قول خانم ستیوارت: «قبل از آنکه نادرخان از بمبئی بسوی پشاور حرکت کند، باردیگر فریک Freke با او دیدار کرد و پیام شفاهی حکومت هندبرتانوی را به وی رسانید که آرزومند یک افغانستان صلح آمیز، متحد، مستقل، قوی و دوست میباشد...، زمانیکه صلح در کشور برقرار گردید و یک افغانستان متحد و با ثبات به وجود آمد، کمبودی در دوستی ما وجود نخواهد داشت. انتباه شخصی فریک از این ملاقات چنین بود که: «نادرخان امکان کاندید شدن خودش را به عالیترین مقام قدرت در افغانستان رد نکرد.» (ستیوارت، ریه تالی: "آتش در افغانستان"، متن انگلیسی، صفحه 517-518)

به تاسی از نکات فوق الذکر دکتر عبدالرحمن زمانی در کتاب: "بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس" بر مبنای اسناد آرشیف هندبرتانوی و آرشیف انگلستان مطالب ذیل را می نگارد: «به جنرال قونسل افغانی در بمبئی، جائیکه محمدنادرخان از کشتی پیاده می شد، هم قبلاً اخطار داده شده بود تا از تبلیغات و فعالیت سیاسی کناره گیری کند، در غیر آن به افغانستان برگردد. قونسل افغان این برخورد انگلیسها را مغایر با فقرات 3 و 4 قرارداد بین افغانستان و برتانیه دانسته، احتجاج نمود. او در مکتوب تحریری اش از مقامات انگلیسی پرسید که معنی اصطلاح تبلیغات سیاسی شان چه بوده و از کدام تبلیغات صحبت میکنند؟» (زمانی ...، صفحه 427 - به نقل از مأخذ شماره 647)

«مقامات انگلیسی بتاريخ 21 فبروری [1929م] به مامورین شان در بمبئی از آمدن جنرال نادرخان و برادرانش اطلاع و هدایت دادند که یک صاحب منصب خردمند در لباس ملکی را برای استقبال او به کشتی بفرستند. او باید خیلی دوستانه به اطلاع نادرخان برساند که نظر به شرایط فعلی وضعیت افغانستان و به مفاد خود شما، با تأسف زیاد، آنطوریکه شایان شأن مهمان برجسته مثل شماست، حکومت هند از شما پذیرائی کرده نمیتواند. ما مطمئن هستیم که او انگیزه و هدف ما را در رابطه با فقدان تشریفات درک خواهد کرد.» (زمانی...، صفحه 427 - به نقل از مأخذ شماره 648)

«محمدنادرخان با دو برادرش بتاريخ 22 فبروری [در بعضی اسناد تاریخ 23 فبروری ذکر شده است] توسط کشتی "قیصر هند" به بمبئی رسید. نادرخان برای مدت یک یا دو روز برای مشوره با دوستان در بمبئی خواهد ماند و وعده سپرد که خود و برادرانش نه تلفون ها را جواب داده و نه در مجالس سیاسی شرکت خواهند کرد. مامورین حکومت بمبئی اطلاع دادند که او با اضطراب زیاد میخواهد بداند که حکومت هندبرتانوی از کدام طرف مورد نظر (مدعی تاج و تخت) مخفیانه طرفداری خواهد کرد. او ادعا میکند که: «سخت طرفدار انگلیس ها بوده و منتظر است سیاستی را اتخاذ کند که مورد پسند حکومت هندبرتانوی بوده و با یک افغانستان نیرومند و مستقل هم آهنگی داشته باشد.» (زمانی...، صفحه 428 - به نقل از مأخذ شماره 649)

«نادرخان به مقامات هندبرتانوی در دهلی گفت که: "او به امان الله خان و کدام کس دیگر کمک نخواهد کرد. امان الله خان به پسر و طرفداران خود [در اروپا] هدایت داده است تا از طریق روسیه نزد او [در قندهار] بروند. به نادرخان هم چنین هدایت داده شده است، اما او ترجیح داد از راه هند سفر کند. مامور انگلیس بنام فریک گزارش داد که نادرخان امکان کاندید شدن خودش را به عالیترین مقام قدرت در افغانستان رد نکرد.» (زمانی...، صفحه 428 - به نقل از مأخذ شماره 150)

«در خلاصه راپور مأمور انگلیسی که با نادرخان در بمبئی ملاقات کرد چنین آمده است: "جنرال نادر خان بیشتر از یکبار به من گفت که مضطرب است بداند که حکومت برتانیه آینده افغانستان را چگونه میخواهد. اگر او بداند، سعی خواهد کرد مطابق به آن عمل کند. آنها [انگلیسها] شاید خواسته باشند امان الله، بچه سقو

یا محمدعلی خان [علی احمدخان] یا عضو دیگری از خانواده سلطنتی یا شخص دیگری پادشاه افغانستان باشد. نادرخان شخصاً آماده است با تمام وزنه و نفوذش به هرآن خطی کمک کند که خواست حکومت برتانیه باشد؛ او خواهان افغانستان قوی، آرام و متحد است.» (صفحه 428-429 - مأخذ شماره 652)

«فریک قبل از آنکه نادرخان بطرف پشاور حرکت کند، یکبار دیگر به ملاقات او رفت و پیام شفاهی حکومت هند برتانوی را برایش رسانید: "حکومت هند برتانوی از حسن نیتی که سبب شد نادرخان از آنها بپرسد، قدردانی میکند. ما یک آرزوی شبیه به او داریم و آن بازسازی یک افغانستان صلح آمیز، متحد، مستقل، قوی و دوست میباشد... ما اطمینان میدهیم که با برگشتن صلح به یک افغانستان متحد، فقدان [کمبود] در ثبوت دوستی ما وجود نخواهد داشت.» (صفحه 430 - مأخذ 654)

سیدال یوسفزی در کتاب "نادر چگونه به پادشاهی رسید؟" در این باره می نویسد: «نادر و برادرانش بتاریخ 23 فبروری 1929 به بندر بمبئی مواصلت نمودند. اما پس از توقف کشتی نماینده ویسرای هند بنام "سی. جی. فریک" با نادرخان ملاقات نمود. فرستادن نماینده مخصوص در عرشه کشتی برای آن بود تا قبل از آنکه مامورین افغانی که برای استقبال آمده بودند، با او تماس بگیرند، مفاهیم مقدماتی صورت گرفته باشد. تاجائیکه در اوراق محرمانه دولت برتانیه به ملاحظه میرسد، در ضمن همین مصاحبه نادرخان به نماینده ویسرای هند اطمینان داد که نزد امان الله خان نمیروند و از امان الله خان پشتیبانی نمیکند و بالعکس به هر قسمی که آرزوی دولت برتانیه باشد، رفتار خواهد کرد. بعد از این مذاکرات آنها از کشتی پیاده شده از طرف قونسل و دیگر افغانهای مقیم بمبئی استقبال شدند و در هتل تاج محل اقامت اختیار نمودند. در اینجا قونسل افغانستان مکتوب امان الله خان را به نادرخان تسلیم کرد که در آن از وی خواهش بعمل آمده بود تا سرراست به قندهار نزد او بیاید. نادرخان در همان روز جواب این نامه را نوشت و به قونسل تسلیم نمود. در نامه مذکور که چندسال بعد متن آن در جوابات چاپی امان الله خان به مقابل اتهامات بی اساس نادرخان شایع شد، نادرخان به امان الله خان به قید قسم اطمینان داده بود که: "به او صادق میباشد، ولی چون مقصد یکی است، بهتر است به او اجازه داده شود تا از نقاط دیگر کشور برای رسیدن به مقصد، داخل اقدامات گردد."»

سیدال یوسفزی در ادامه می افزاید: «نادرخان بعد از ارسال این نامه به بهانه خرابی صحت رابطه خود را با مامورین و اتباع افغانی قطع نموده، تنها با مامورین انگلیس به تماس بود. تا آنکه پلان مقدماتی عملیات به او داده شد و سپس رهسپار پشاور شدند. لیکن باوصف این رازداری ها، موضوع آمدن نادرخان به هند در جراید انتشار یافت و نمایندگان جراید و احزاب سیاسی در هر جا به انتظار او بودند و همواره نسبت به عزیمت، از او سؤال میکردند و نادرخان مجبور می شد تا به آنها اطمینان بدهد که برای امان الله خان کار میکند و خودش کدام ادعایی برای خود ندارد. همین بیانات واضح و صریح او بعد از اعلان پادشاهی اش حربه تیزی را برای عناصر ملی هند که طرفدار امان الله خان و مخالف انگلیس بودند، جهت کوبیدن او و تحریک عقاید عامه مردم هندوستان و سرحد علیه رژیم دست نشانده وی تشکیل داده بود.» (سیدال یوسفزی - نویسنده اصلی کتاب به گمان اغلب سیدقاسم رشتیا است: "نادر چگونه به پادشاهی رسید؟"، صفحه 64 - 65)

(ادامه دارد)

آرشیف: مطالب دیگر محترم داکتر سید عبدالله کاظم